

140 с. (с. 145 – 148). // ВЯ, Наука, 1993. – № 4. 3. Кирилова В.М. Спрямованість оцінки у синонімії (на матеріалі прикметників сучасної англійської мови). АҚД. – К., 1996. – 24 с. 4. Лукенчук А.В. Прикметники оцінки в сучасній англійській мові. АҚД. – Львів, 1993. – 16 с. 5. Новиков Л.А. Семантический анализ противоположности в лексике: принципы, аспекты, метод. (с. 55 – 67). // Научные доклады ВШ “Филологические науки”, 1973. – № 3. 6. Плотников Б.А., Трайковская В.Ф. Дихотомическая лексикология. – Минск: Университетское, 1989. – 132 с. 7. Савицкая М.А. Опыт семантического анализа английских существительных с взаимно противоположными значениями. АҚД. – М., 1977. – 28 с. 8. Шеляховская Л.А. Отражение словообразовательных связей исходных полисемантов в русской дериватографии. (с. 168 – 172). // Теория языка и словари. – Кишинев: Штиинца, 1988. 9. A New English Dictionary on Historical Principles // Ed. by J.A.H. Murray. Oxford, 1888 – 1933 (Vol. I – XII). 10. New Webster’s Dictionary and Thesaurus of the English Language. USA 1993 by Lexicon Publications. 11. Oxford Advanced Learner’s Dictionary of Current English // Ed. by A.S. Hornby. Oxford University Press, 1982. (Vol. I – II). 12. The Oxford Dictionary of Current English. Oxford University Press, 1993.

Т.Й. Лещук

Національний університет “Львівська політехніка”

ДО ПИТАННЯ СТРАТЕГІЇ ОСВІТИ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

(розгляд через стереотипи аналітичної психології)

© Лещук Т.Й., 2002

Представлені результати розгляду деяких навчально-виховних проблем у межах формування освітнього процесу у вищій школі. Основою дослідження взято багатобічну методологію аналітичної психології та деякі часткові методики викладання фахових предметів. Розгляд навчально-виховної системи на етапі вищої школи трактується в єдності і взаємозв’язку з іншими етапами освіти в межах єдиного освітнього процесу “школа-вища школа-післядипломна освіта”.

Висліди дослідження, треба сподіватися, будуть внеском у формування стратегії освіти вищої школи.

Im vorliegenden Aufsatz werden die Forschungsergebnisse der Hochschulbildungs- und Erziehungsprozesse vorgestellt. Diese Probleme sind auf Grund der vielseitigen Methodologie der analitischen Psychologie und mancher praktischen Lehrfächerteilmethoden durchgeführt worden.

Das Bildugs- und Erziehungssystem auf der Hochschulbildungsetappe behandelt man einheitlich und gegenseitig zusammenwirkend mit anderen Bildungsetappen in Rahmen “Schule-Hochschule-Nachdiplombildung”.

Die Forschungsergebnisse werden hoffentlich einen Beitrag zu Gestaltung der Hochschulbildungsstrategie leisten.

Формулювання питання

Проблема навчально-виховного процесу у вищій школі України є сьогодні однією з центральних у державотворчому розвитку. За десять років незалежності України досягнуто вже значних успіхів у системі вищої освіти. Проте потреби дальшого удосконалення освітньої системи висувають нові вимоги. У зв’язку з багатограним розвитком європей-

ської і світової науки, тепер, поряд з виробленням освітньої стратегії середньої школи, що було темою 2-го всеукраїнського з'їзду працівників освіти 2001 р., ставиться питання про відпрацювання стратегії навчально-виховної системи у вищій школі.

У статті зосереджуємо увагу на деяких загальних концептуальних питаннях навчально-виховної роботи у вищій школі. Дослідження проводимо на основі трьох взаємопов'язаних етапів навчання: школа-вища школа-післядипломна освіта, що є єдиним процесом інтелектуального розвитку особистості. На розгляд виносимо таке:

1. Філософсько-психологічна основа навчально-виховної стратегії.
2. Об'єктивні передумови формування і утвердження нових навчально-виховних підходів. Три етапи навчання – шкільний, вузівський, післядипломний – як єдність інтелектуалізуючого процесу.

I. Філософсько-психологічна основа навчально-виховної стратегії

Сьогодні докорінно змінюються погляди на сутність і трактування багатьох подій і явищ зі сфери точних наук, техніки, соціології, педагогіки. У системі освіти виникають нові навчальні напрямки, відповідно до потреб життя. Особливого значення в дослідженні цих процесів набуває психологія. Навчально-виховний процес як основна категорія педагогіки ґрунтується на психічних типах, добре розроблених теоретично європейськими психологами – французом А. Бінетом, німцями Е. Кречмером, Е. Шпрангером та К.Г. Юнгом, американцем В. Шельдоном. [1, с. 159 – 160]. А “психічний розвиток людини означає розвиток інтелекту людини” [2, с. 9].

Аналітична психологія, як один з напрямків емпіричної психології, подає сьогодні значні можливості в застосуванні її до гуманітарних наук. Як підтверджує досвід, її значення посилюється не так у природничо-фізичних, як у духовно-інтелектуальних явищах і набуває особливої актуальності сьогодні в сфері навчально-виховного процесу.

Аналітична психологія, яка в нашому трактуванні ґрунтується на суспільних мотивах, розцінює “особистість” основною творчою силою у розвитку суспільного поступу. Особистість виступає в ролі людського фактора, а також в ролі “глобальної, ідеальної програми”, яка є джерелом поповнення інтелекту тієї особистості. Звідси виникає відповідна психологічна творча “атмосфера”, яка і характеризує навчально-виховний процес особистості на певному етапі.

По-друге, аналітична психологія дозволяє проникнути у широкий спектр інтелектуального формування індивідуума (студента), вивчити його вроджені обдарування, вплив навколишнього суспільного та природничого середовища, вплив участі в культурно-громадських структурах, вплив установ державного ладу тощо. На цій основі вирисовується рівень свідомості тієї чи іншої людини, прослідковується поступовий розвиток до удосконаленішого, відносно повного сприйняття нових знань, пропонувананих Програмою.

По-третє, пріоритетною темою психології в умовах навчального процесу є духовне і розумове життя людини, оцінка її духовних вартостей, які, як є підстави стверджувати, стають домінуючими у трактуванні ним навколишнього світу, у ставленні до здобутків історії, науки, історії культури, до всіх життєстверджуючих досягнень, що їх виробило людство за час свого розвитку. Аналітична психологія розкриває духовне життя людини, яке стає в центрі уваги усіх її суспільних, культурних, науково-технічних діянь. А звідси і гуманістичне трактування суспільних, політичних, міжнародних явищ.

По-четверте, психологія сучасного, є підстави думати, що і в майбутньому, концентрує і буде концентрувати свою увагу на пізнанні дійсності, що проходять на рівні свідомого трактування явищ при їх раціональній оцінці.

По-п'яте, психологія узасаднює потребу патріотичного відчуття, що опирається на національні традиції з врахуванням інтересів цивілізованого світу і визначає гармонійність зв'язків з іншими названими рисами.

По-шосте, психологічні спостереження дозволяють передбачити, що у майбутньому загалом буде переважати практицизм як у виборі фахового напрямку, так і в навчальному процесі. Цей практичний чинник у свідомості людини, та його вираження у відповідній реалізації, буде домінувати над теоретичними дослідженнями.

Отже, вже на основі наведених тут кількох спостережень, можна зробити висновок про важливість психології у пізнанні явищ дійсності та накресленні на цій основі шляхів виховання ставлення до духовних цінностей – гуманістичних і соціальних, а саме, таких як чесність, правдивість, повага до інших, любов до Батьківщини, віра, співчуття, життєстверджувальна творчість, душевна краса тощо. Ці питання напевно знайдуть своє подальше висвітлення у майбутніх працях, присвячених типології вчителя, типології студента, типології фахівця виробництва. Вони будуть сприяти визначенню та вихованню таких якостей, як діловитість, принциповість, оперативність, спроможність об'єктивно оцінювати події, інтелігентність тощо.

II. Об'єктивні передумови формування і утвердження нових навчально-виховних підходів

У пошуках оптимальних (ідеальних) варіантів перспективного становлення особистості – рівня викладача, рівня студента та рівня виробничного фахівця звернемося до накреслення схеми типів у межах розробленої типології.

Тип викладача (вчителя-педагога). Ідеальний тип викладача можемо окреслити, враховуючи такі погляди:

- психології;
- життєвої позиції.

З погляду психології викладач повинен відповідати таким вимогам:

а) повинен мати свій суспільний статус. Виховувати в собі ті риси, які характеризують його соціальну групу, до якої він належить як працівник освіти і науки. Повинен бути посередником між поколінням, яке відходить, та поколінням, яке приходить до діяльного, активного життя;

б) у своїй професійній педагогічній праці повинен спиратися на певні естетичні концепції, які не йдуть у розріз з духовними і державотворчими процесами, а навпаки сприяють ідеальній меті світовлаштування. Він повинен розуміти того, кого вчить, щоби могли впливати на нього. Ключем до розуміння (до розуму і серця) студента є його естетична позиція;

в) викладач повинен мати певні задатки релігійних вартостей [3, с. 70]. Зважаючи на духовні позиції, він не повинен дивитися на життя з позиції стороннього спостерігача, як пересічна людина, а має формувати душу молодого покоління, життя трактувати діалектично у взаємозв'язку з життєвою метою та духовними вартостями.

З погляду життєвої позиції ідеальним викладачем (вчителем) можна вважати того, хто усвідомив і практично здійснює найважливіше завдання навчально-виховного процесу:

полегшити студентові його працю фахово-громадянського становлення, допомогти йому у самоудосконаленні, сприяти усуненню перепон на шляху його інтелектуального розвитку.

Викладач повинен бути каталізатором, прискорювачем і полегшувачем процесу кваліфікації студента [3, с. 71].

В основу теорії виховання ставимо ставлення викладача до студента. Розглянемо психологічні основи цього ставлення. Саме, від цих стосунків, є підстави стверджувати, великою мірою залежить успіх і результат навчання, виховання, зрештою і “професійна доля” студента. Логіка навчально-виховного процесу недвозначно визначає особливу роль педагогіки і в її межах – педагога [4, с. 2].

Отже, якою повинна бути виховна позиція викладача стосовно студента?

П о - п е р ш е, потрібно проявити толерантність до інстинкту студента, враховуючи намагання створити в аудиторії атмосферу людяності, творчої праці, невимушеності, радості праці. (Пам’ятаймо, що скованість гальмує усяку творчу працю, самовираження). Трактуючи викладачем студента повинно виражати повагу до праці і здібностей останнього. У студенті викладач повинен бачити гідність людини на теперішньому етапі і людини майбутнього. Стосовно “малоздібних” студентів слід знаходити підходи, спрямовані на розбудження зацікавлення предметом, його життєвого значення, підходи, що спонукають до працьовитості, впевненості і віри у себе, переконливості у власні сили, власні розумові і духовні цінності, будити життєві сили. Це саме стосується так зв. “впертих” студентів, ключем до яких є не впертість, а переконання про відсутність віри в себе, що і є справжньою причиною їх “ізоляції” в групі. “Причинами відставання, – стверджує небезпідставно польський педагог д-р Ян Кухта, – є розгубленість, спричинена відсутністю життєвої відваги і віри в себе” [3, с. 74].

Порушена тут проблема займає особливо важливе місце в традиційній та й сучасній педагогіці, проте, не завжди знаходить своє раціональне вирішення.

П о - д р у г е, як посилити зацікавлення до предмета і розбудити сили студента до його оволодіння?

Насамперед, треба розуміти студента, розуміти його інтереси, його життєву позицію – це питання першорядної ваги і їх треба вирішувати, якщо ми не хочемо, щоби наш випускник залишався “придавленою”, “безініціативною” людиною, важкою для діяльного, багатогранного життя і праці у міжнародних структурах.

П о - т р е т ь, звернемо тут увагу на так зв. “важких” студентів, до того ж таких, які не виявляють добрих здібностей до вивчення предмета, і значить, не відповідають загальному рівневі знань.

Як тут бути?

У такій ситуації можна порекомендувати таке: Від студента треба вимагати те, що йому під силу. Певний період часу можна трактувати такого студента індивідуально, вимагати знань найважливішого, найістотнішого. Отже, не позбавляємося студента, а навпаки, відкриваємо перед ним перспективи навчання. Треба знаходити в такому студентові позитивні риси і на них наголошувати. Відчуваючи прихильне ставлення, студент досягне добрих вислідів.

П о - ч е т в е р т е, питання авторитету, компетентності педагога є вкрай важливим в навчальному процесі. Студент приходить зі школи, де він усвідомив ще інтуїтивно про “ідеал” вчителя. Чудові результати навчально-виховної роботи маємо тоді, коли викладач стає старшим колегою [9, с. 80]. Ніколи не можемо забувати, що кожний викладач - це своя неповторна педагогіка, хоч і у всіх однакові стратегічні цілі.

У педагогіці є така теза: викладач повинен бути доброю людиною, тоді студент буде йти його слідами і суспільство буде добрим.

Отже, узагальнене вивчення природничих і суспільних предметів у їх єдності, дозволяє висвітлити принаймні три проблеми і їх вирішення: на проблему єдності навчально-виховної роботи, проблему реалізації де факто тісного зв'язку між поколіннями, що завжди було не легкою справою і, що дуже важливо, проблему оптимального спрямування інтелекту студента в творче русло розвитку, в якому гуманістичний, патріотичний, духовний, морально-фізичний та навчально-пізнавальний процеси перебувають у тісній гармонії.

На основі вищевикладеного зробимо такі висновки.

По-перше, усі навчально-виховні процеси в межах вищої школи не існують самі по собі, не ізольовані від всієї навчально-виховної системи, що покликана служити основній державній стратегії в її багатогранному різноманітті – насамперед в освітньому, виробничому, науковому, духовному та інших аспектах. **По-друге**, вища школа, яка за своїм статусом займає особливо важливе інтелектуально-формуєче місце в системі всієї наукової та навчальної державної програми, перебуває у постійному розвитку, удосконаленні усіх її структур, у формуванні нових навчальних і наукових підрозділів, відповідно до потреб часу, та завдань, які ставить життя, та інтереси як власного народу, так і інтереси міжнародної гуманістичної та демократичної спільноти.. **По-третє**, вища школа зі своєю автохтонною навчально-виховною системою є важливою, органічною ланкою в системі всього освітнього процесу країни, який можна представити у формі міцно з'єданого трикутника **“школа – вища школа – післядипломна освіта (самоосвіта на етапі виробництва)”**, де усі сторони взаємодіють між собою і виконують свою важливу інтелектуалізуючу мету. **По-четверте**, враховуючи потреби удосконалення навчально-виховного процесу в системі вищої школи, відповідно до певних змін в нашому суспільстві та, враховуючи потреби удосконалення подальшого перспективного державотворчого розвитку, запропоновано у цьому дослідженні деякі форми методичної роботи. У центр всієї роботи ставиться інтелектуальний розвиток, тобто навчально-виховний процес спрямовується на розвиток розумової і духовної культури людини, на розкриття її здібностей, на розгортання її творчості, її знань, на розумове та фізичне удосконалення, на гармонію цих сторін єдиного цілого. Як підтверджують спостереження та дослідження, саме інтелектуальний розвиток на всіх етапах навчання і виховання є найважливішою основою формування людини, висококваліфікованого фахівця, громадянина, патріота, гуманіста. **По-п'яте**, на основі аналізу вчення про типи людей, їх індивідуальні особливості, а також на основі положень психології, робиться висновок про важливість індивідуальних здібностей кожної особистості як на рівні викладача, так і на рівні студента. Такий підхід дозволяє визначити оптимальні шляхи удосконалення навчально-виховного процесу загалом, а також методів і прийомів роботи, зокрема, буде сприяти піднесенню на вищий рівень навчально-виховної праці. Обізнаність з типологією та використання її результатів у соціології відкриває можливості вирішення важливих соціальних питань тощо. **По-шосте**, запропоновано деякі загальні положення навчально-виховної роботи на різних етапах розвитку. Стосовно кожної предметної методики, прийомів і способів їх реалізації під час навчально-виховної

праці, може бути темою наступного дослідження. (Ці питання подекуди були вже об'єктом висвітлення в різних публікаціях [5 – 9].

1. Ekel Jerzy. *Mały słownik psychologiczny. Wiedza powszechna.* – Warszawa, 1968. – 183 s. 2. Педагогика / За ред. Ю.К. Бабанського. – М., 1988. – 480 с. 3. *Nowe kierunki w psychologii a wychowanie. Na podstawie wykładów d-ra Jana Kuchty. Na prawach rękopisu.* 1931. – 78 s. 4. Witwicki Władysław. *Zarys psychologii.* – Lwów – Warszawa, 1928. – 192 s. 5. Леуцук Т. *Естетичне виховання гімназійної молоді. Методико-педагогічний розгляд з минулих надбань. В-во “Основа” Львівського обласного відділу народної освіти України.* – Львів, 2000. – 20 с. 6. Леуцук Т. *Латинська мова – джерело інтелекту. Львівський політехнік, 1996.* – 6 – 12. 06. 7. Леуцук Т. *Німецька мова // Львівський політехнік.* – Львів, 1996. 8 – 11. 8. Леуцук Т. *Світло великих надій. Документальна повість з гімназійних часів.* – Львів: Місіонер, 1996. – 488 с. 9. Леуцук Т. *Vade tecum. Моя педагогічна система. Рукописна праця.* – Львів, 2000. *Logika ogólna. Opracował W, Lutosławski.* – Kraków, 1906.

О.Є. Олеськів

Національний університет “Львівська політехніка”

ДЕЯКІ АСПЕКТИ СЛОВОСКЛАДАННЯ ЯК ПРОДУКТИВНИЙ ЗАСІБ ТВОРЕННЯ НЕОЛОГІЗМІВ

© Олеськів О.Є., 2002

Проаналізовано 1500 неологізмів, наведених в додатку до Longman Dictionary of Contemporary English 2001, і виявлено найпродуктивніші моделі утворення іменників-комполітів у англійській мові в 80 – 90-х роках.

In this article we analysed 1500 neologisms, given in Supplement to Longman Dictionary of Contemporary English 2001, and revealed the most productive models of compound-nouns word-formation in the English language in 80 – 90 s.

У кожній мові постійно утворюються нові слова і нові значення вже існуючих слів. З'являються нові поняття, які вимагають назв, що зумовлює появу неологізмів. Згідно з Лінгвістичним енциклопедичним словником неологізми – це слова, значення слів чи сполучення слів, які з'явилися в певний період в тій чи іншій мові. Це не тільки нові слова, але і нові значення нових слів, одиниці, які виникли із існуючих елементів мови [2, с. 9]. Слова змінюють свої значення, запозичуються нові слова, але найчастіше, на думку проф. І.Р. Арнольда, неологізми утворюються з існуючого в мові матеріалу згідно з моделями, які є продуктивними в мові на цьому етапі розвитку [1, с. 217]. Продуктивними називають моделі, які в тій чи іншій епосі найчастіше служать еталоном для створення нових слів, словоформ, конструкцій [6, с. 63]. Хоча непродуктивні моделі і є невід'ємною частиною словотвірної системи і впливають на мову, але продуктивні моделі визначають хід і напрямки її розвитку і змін [2, с. 6].

Словоскладання – один з важливих засобів деривації, завдяки якому поповнюється словниковий запас мови. Згідно з дослідженнями Заботкіної В.І., в останні десятиліття в англійській мові зростає роль словоскладання при утворенні неологізмів. У 60 – 70-х роках неологізми утворювалися в основному шляхом афіксації. Однак у 80-х роках 29,5 % від усього корпусу неологізмів становили композити [3, с. 172].